Posudek oponenta
na diplomovou práci Markéty Novotné
Das Bild der Frau im 19. und im 20. Jahrhundert am Beispiel ausgewählter Prosawerke.
Praha: FF UK, 2012. 80 s.

Předložená práce o obrazu ženy ve vybraných prozaických dílech německy psané literatury (Theodor Fontane: Effi Briest, 1895; Hermann Ungar: Die Ermordung des Hauptmanns Hanika, 1925; Heinrich Böll: Gruppenbild mit Dame, 1971) v rozmezí zhruba osmdesáti let se pokouší zachytit proměnu tohoto obrazu ve společenském kontextu a jeho odrazu v dobových literárních dílech. Vlastní literární analýza je uvedena rozsáhlou úvodní kapitolou o právním postavení ženy ve společnosti s důrazem na oblast manželství a rodiny a jeho proměn od poloviny 19. do druhé poloviny 20. století s četnými citacemi z německého Občanského zákoníku, ve které se diplomantka snaží ukázat vývoj právního i společenského myšlení v této oblasti v pojednávaném období, které završuje krátkou exkurzí do dějin ženského hnutí v Německu (25 – 34), v němž přehledně rozlišuje mezi starším měšťanským a novějším socialistickým hnutím, které bylo v paralelní existenci obou směrů v Německu do roku 1933 velmi silné, a po destrukci ženského hnutí pro nacistické cíle v letech Třetí říše se věnuje jeho bouřlivému vývoji v době poválečné, převážně pak v závěru let šedesátých a v letech sedmdesátých, kdy se v tehdejší NSR vytvořil silný feministický proud, zasahující do všech oblastí společenského života a výrazně i do tehdejší tzv. alternativní literatury, rozhodujícího západoněmeckého literárního proudu sedmdesátých let. Kapitoly o právním postavení ženy i ženském hnutí jsou systematické, přehledné a věcně správné, ***chybí jim však přesah do literárního dění doby, který v literárně-historické práci tohoto typu postrádám (zájem o ženské hrdinky v době kritického realismu – Fontanova epocha, konfrontace společností nadále tradovaných ženských a mužských etických norem chování v rozvrácené poválečné době – epocha expresionismu a „nové věcnosti“, zde Ungar, a obrovský nástup tzv. ženské literatury po 1968 v celé západní Evropě, NSR, Rakousko, Švýcarsko a dokonce i tehdejší NDR, mluvíme-li jen o německém jazykovém prostoru, s požadavky na celkovou korekci společenského kodexu).*** Snad jenom k úvodním formulacím: Tvrzení, že rodina a manželství *patřily* (12) k základním principům společenského vývoje, platí jistě i dnes, kdy se stále objevuje v preambulích např. ústavních zákonů, tedy stále ještě patří; možná by v úvodu mohla zaznít i věta, že počátky rovnosti obou pohlaví stanovilo už křesťanství, které ženu deklarovalo rozumovou a svobodnou bytost, i když v něm později vlivem sv. Pavla převládlo patriarchální pojetí formující se křesťanské společnosti.

Rozbor vlastních literárních kapitol (s výjimkou Bölla) vychází z tematizovaného vztahu ženy a muže v manželství, narušenému nevěrou, která příběh dovádí k tragickým koncům. Protože Böllovo téma se do zvoleného schématu nevěry jako příčiny tragédie nehodí, vyvstává otázka po výběru literárních příkladů. V celé práci jsem nezaznamenal pasáž, která by výběr textů zdůvodnila. Vlastní interpretace je zajímavá a přínosná. V kapitole o Fontanovi diplomantka přesvědčivě dokládá, že autor v Effi Briestové kritizuje zkostnatělost v dodržování předepsaných norem chování tzv. kodexu cti, jimiž společnost bojuje za zachování statutu quo i za cenu zničení individua (35), a toto dílo lze tedy vnímat prizmatem ženské emancipace jako průlomové v celém evropském literárním kontextu (připomeňme namátkou obdobné ženské postavy u Lva Nikolajeviče Tolstého či Gustava Flauberta). Stejnou roli autorského zastánce své literární hrdinky naplňuje i Hermann Ungar s módně psychoanalyticky laděnými komentáři k maloměstskému prostředí, nepřátelsky a pokrytecky naladěnému vůči emancipujícím se ženám v Zavraždění kapitána Haniky, diplomantka to dokazuje i vyzdvižením nenaplněné klasické mužské role v případě kapitána Haniky, vyprázdněním klasického měšťanského kodexu cti a jeho nahrazením přetvářkou, lží a konvencí (52). V Böllově případě je však výchozí konstelace příběhu odlišná – nejde o nevěru, ale o prvoplánový nonkonformismus hlavní

hrdinky Leni Pfeiffer, osoby vyznačující se politickou naivitou (70), zde se přes zásadní proměnu sociokulturního prostředí, v němž se příběh odehrává, velmi podobá Effi Briestové, a nedbající na společenské normy (zamiluje se do sovětského válečného zajatce, žije s tureckým přistěhovalcem). Böll v příběhu Leny Pfeifferové pozvedá rovinu děje až k feministicko-teologické interpretaci novozákonního příběhu Ježíše Krista (pomocí „ženské trojice“ Leni, Margret a Rahel), čímž ženské postavy vybavuje legendárně-symbolickými atributy na úkor jejich realistického ztvárnění (65). Diplomantka správně podchytila autorův umělecký záměr reagovat na poválečné společenské dění v NSR v duchu „estetiky lidskosti“ (Ästhetik des Humanen), jemuž podřizuje svá díla i v rovině formální, jak je v interpretaci správně vyzdviženo.

Hlavní ženské protagonistky ve zmíněných textech vykazují velmi mnoho společných rysů, které však práce ke své škodě příliš nevyzdvihuje. Nabízí se základní srovnání Effi Briestové a Leni Pfeifferové v jejich naivitě, srovnání Luisy Briestové a Franzisky Charvatové v jejich působení na dcery, možné konotace mezi Hildou Hanikovou a Leni Pfeifferovou v nekonvenčním způsobu života a podmínek, v nichž působí. Možná by se k této závěrečné krátké kapitole mohlo objevit ono literární zhodnocení pojednávaných epoch, které jsem navrhl v úvodu.

Práce Markéty Novotné je psána slušnou němčinou, několik ortografických a gramatických chyb jsem označil ve svém exempláři, při citacích z děl autorů před reformou německého pravopisu doporučuji držet se původního německého pravopisu (40, 59).

Práce je prací opravdu velmi dobrou, spíše koncepční námitky mohou být vyvráceny během obhajoby, navrhuji práci ohodnotit jako **velmi dobrou**.

28. 01. 2013

Doc. PhDr. Milan Tvrdík, CSc.